

GRUNDLAGSUTSKOTTETS UTLÅTANDE 18/2005 rd

Regeringens proposition med förslag till lag om anordnande av studentexamen

Till kulturutskottet

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 19 april 2005 en proposition med förslag till lag om anordnande av studentexamen (RP 31/2005 rd) till kulturutskottet för beredning och bestämde samtidigt att grundlagsutskottet ska lämna utlåtande till kulturutskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- regeringsråd Ulla Taskinen, undervisningsministeriet
- professor Pentti Arajärvi
- professor Mikael Hidén
- professor Veli-Pekka Viljanen.

PROPOSITIONEN

I propositionen föreslås en lag om anordnande av studentexamen. Det huvudsakliga syftet med propositionen är att anpassa regleringsnivån för bestämmelserna om studentexamen till grundlagen. Lagförslaget innehåller bestämmelser om anordnande av studentexamen, avläggande av studentexamen och om examinandernas rättsliga ställning och rättssäkerhet.

Lagen avses träda i kraft den 1 januari 2006. Enligt avsnittet om lagstiftningsordning kan lagförslaget behandlas i vanlig lagstiftningsordning. Grundlagsutskottet har redan tidigare yttrat sig om författningsnivån för bestämmelserna om studentexamen. Regeringen anser det därför önskvärt att yttrande från grundlagsutskottet inhämtas.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Motivering

Normgivningskompetens

Det huvudsakliga syftet med propositionen är att lyfta upp bestämmelserna om anordnande av studentexamen på lagnivå eftersom grundlagen kräver det (GrUU 58/2001 rd, s. 3 och GrUU 12/2004 rd, s. 3). Lagförslaget innehåller en rad

bemyndigandebestämmelser som föreskriver att bestämmelser om anordnande av studentexamen och avläggande av examen föreskrivs genom förordning av statsrådet.

Med stöd av 6 § 2 mom. kan det genom förordning av statsrådet föreskrivas om möjligheten att ändra svårighetsgraden på något prov. Med avseende på 80 § i grundlagen är bemyndi-

gandet tillräckligt exakt avgränsat till situationer då ett obligatoriskt prov har blivit underkänt. I 7 § 1 mom. ingår ett bemyndigande att genom förordning av statsrådet föreskriva om möjligheten att genomföra examen under en längre tid än vad som föreskrivs i lagen. Bemyndigandet är tillräckligt exakt avgränsat i momentet till situationer när ett obligatoriskt prov underkänts eller genomförandet av examen avbryts. Lagrummet är således inget problem med avseende på 80 § i grundlagen. Enligt 8 § 2 mom. utfärdas bestämmelser om vitsorden för proven genom förordning av statsrådet. Det finns ingenting i 80 § i grundlagen som hindrar att den här typen av detaljer kan uppdras åt den som utfärdar förordning. Konstitutionellt sett finns det inte heller någonting att anmärka mot bemyndigandena i 12 § 2 mom. och 14 § 3 mom. De föreskriver att det genom förordning av statsrådet kan föreskrivas vilka vitsord som antecknas i studentexamensbetyget, hur examensbetyget dateras och om andra betyg som ges över prov som hör till studentexamen och om vissa tekniska detaljer i samband med dem.

Rätt att överklaga

Beslut av studentexamensnämnden. Med stöd av 13 § 1 mom. får beslut av studentexamensnämnden överklagas genom besvär hos Helsingfors förvaltningsdomstol. Enligt 13 § 2 mom. får dock ett beslut av studentexamensnämnden genom vilket en provprestation har bedömts inte överklagas.

Bedömningen av en provprestation spelar visserligen en stor roll för examinandens, framför allt med avseende på hans eller hennes möjligheter att senare få en studieplats. Därför är det viktigt med avseende på rättssäkerheten att 14 § föreskriver att examinandens ska kunna anhålla om en kontrollbedömning av ett beslut om bedömningen av en provprestation. Det är dessutom viktigt att de som förordnas att utföra en kontrollbedömning inte tidigare har bedömt prestationen. Det behövs minst två bedömare. Dessutom bör det noteras att studentexamen enligt 7 § kan avläggas vid fler examenstillfällen och att lagen tillåter omprov vid underkänd

prestation. Grundlagsutskottet anser därför att den föreslagna rättssäkerhetsmekanismen inte utgör något problem med avseende på 21 § i grundlagen (se GrUU 3/1997 rd, s. 3 och 33 § och 35 § 2 mom. i universitetslagen) och motiverar detta ytterligare med beslutsprocedurens karaktär vid provbedömning.

Beslut av rektor. I 15 § 1 mom. ingår bestämmelser om rätt att överklaga ett beslut genom vilket rektor för gymnasiet förvägrar någon rätt att delta i studentexamen eller i ett prov som hör till examen eller i ett enskilt prov. Rättelse i ett sådant beslut av rektor får yrkas skriftligt hos länsstyrelsen. Ett beslut av länsstyrelsen får då överklagas genom besvär hos förvaltningsdomstolen.

Utskottet påpekar att lagförslaget inte har någon explicit bestämmelse om rektors befogenhet att förvägra en examinand rätt att delta i ett prov. Dessutom framgår rektors befogenhet att godta en anmälan bara indirekt av 5 § 2 mom. På grund av 2 § 3 mom. i grundlagen bör lagförslaget ha explicita bestämmelser om rektors befogenheter i dessa fall.

Enligt 4 § 2 mom. kan den som genomgår gymnasiet lärokurs och inte har läst de lärokurser som avses i 1 mom. men som annars kan anses ha tillräckliga förutsättningar att klara av provet av särskilda skäl delta i provet genom ett beslut av rektor. Det är rektor som beslutar om rätt att delta i provet.

Bestämmelsen är formulerad med prövningsrätt för rektor ("kan delta i det") och ger därför sken av att alla inte har rätt att delta i proven. Å andra sidan har 4 § 2 mom. en del allmänt formulerade villkor för rätten att delta i prov. Enligt grundlagsutskottet utgör villkoren ett tillräckligt exakt underlag för att det ska uppstå ett förhållande mellan individen och det allmänna som kan betraktas som en rätt i den mening som 21 § 1 mom. i grundlagen avser (GrUU 12/1997 rd, s. 1). Den som har anhållit om att få delta i ett prov har således med stöd av grundlagen rätt att hänskjuta rektors beslut till en domstol. Trots detta bör 15 § 1 mom. ses över för att rättssäker-

heten också ska täcka in rektors beslut i dessa fall.

Studentexamensbetyg. Med stöd av 12 § 1 mom. utfärdas studentexamensbetyg för en examinand som har avlagt studentexamen och som får avgångsbetyg från gymnasiet eller ett betyg över avlagd yrkesinriktad grundexamen. Det är vanligen gymnasierektorn som beslutar om att examinander som uppfyller villkoren ska få betyget som är utfärdat av studentexamensnämnden.

Om studentexamensbetyg utfärdas eller inte spelar en roll för individens rättigheter eftersom avlagd studentexamen ger allmän högskolebehörighet. Av rättssäkerhetsskäl är det därför viktigt att rätten att överklaga rektors beslut i dessa fall inte begränsas och att rättssäkerhetsbestämmelserna för en slutbedömning som är ett vill-

kor för att examensbetyg ska utfärdas är utformade på behörigt sätt i 34 § 6 mom. i gymnasielagen. Rättssäkerhetsbestämmelserna i lagen om yrkesinriktad utbildning avviker från bestämmelserna i gymnasielagen, särskilt vad gäller besvärsförbudet i 44 a § 4 mom. Med hänvisning till skälen ovan anser grundlagsutskottet det angeläget att också de som avlägger yrkesinriktad grundexamen har rätt att få sin slutbedömning behandlad av förvaltningsdomstolen. Bestämmelserna bör ses över i detta hänseende i samband med den aktuella propositionen.

Utlåtande

Grundlagsutskottet anför

att lagförslaget kan behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Helsingfors den 19 maj 2005

I den avgörande behandlingen deltog

vordf. Arja Alho /sd
medl. Leena Harkimo /saml
Roger Jansson /sv
Irina Krohn /gröna
Miapetra Kumpula /sd
Annika Lapintie /vänst
Outi Ojala /vänst

Reino Ojala /sd
Klaus Pentti /cent
Markku Rossi /cent
Simo Rundgren /cent
Seppo Särkiniemi /cent
Ilkka Taipale /sd
ers. Veijo Puhjo /vänst.

Sekreterare var

utskottsråd Sami Manninen
riksdagssekreterare Marja Wallin.